

Asia: VN/22906/2020

Digitalisaation edistämisen ohjelman (Digiohjelma) lainsäädäntötyöryhmän koonti ja näkemykset digitalisaation säädöstilanteesta ja muutosehdotuksista

Työryhmä toivoo vapaata palautetta tunnistamiinsa tunnistamistaan teemoista ja niistä tehdyistä johtopäätöksistä

1. Onko muistiossa tunnistettu digitalisaation edistämisen kannalta keskeiset teemat lainsäädännön näkökulmasta?

Kyllä

2. Onko jokin teema jäänyt kokonaan tunnistamatta?

Ympäristöministeriö kiittää valtiovarainministeriötä lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa.

Loppuraportissa on tunnistettu keskeiset teemat. Loppuraportista ei käy ilmi, että siinä olisi tunnistettu EU:n erityislainsäädännössä olevat digitalisaatiota koskevat veloitteet ja niiden yhteensovittaminen kansallisen tason digitalisaation kanssa.

Loppuraportista ei myös käy ilmi onko työryhmä toimikautensa aikana tarkastellut yksityisiä tahoja, joille on luovutettu perustuslain 124 §:n nojalla julkisia hallintotehtäviä tai muita viranomaistehtäviä.

Ympäristöministeriö pitää ymmärrettävänä, että automaattista päätöksentekoa koskeva yleislainsäädäntö on jätetty loppuraportin ulkopuolelle, mutta katsoo, että aihetta olisi ollut hyvä käsitellä, koska automaattiseen päätöksentekoon viitataan loppuraportissa usein.

a. Työryhmän näkemykset lainvalmistelun kehittämistarpeista (luku 2 alalukuineen)

Työryhmän käsityksen mukaan kotimaisia lainvalmisteluohjeita tai lainvalmistelijoille suunnattua koulutusta ei ole arvioitu siitä näkökulmasta, kuinka hyvin ne ohjaavat digitalisaation mahdollistamisen ja edistämisen näkökulmasta optimaalisimman lainsäädännön valmisteluun.

Työryhmä on käyttänyt esimerkkinä Tanskan pakollista arviointia siitä, miten lainsäädäntö mahdollistaa digitalisaatiota, mikä perustuu seitsemään periaatteeseen. Ympäristöministeriö katsoo, että Tanskassa käytetty malli on hyvä pohja arvioinnille myös Suomessa, mutta vaatii työstämistä. Ministeriö toteaa, että esimerkiksi teknologianeutraaliutta edellytetään jo nyt lainvalmistelussa.

Digitalisaatiovaikutusten arviointi on osa Lainsäädännön vaikutusarviointiohjetta (s. 79-80). Digitalisaatiovaikutusten arviointia edellytetään myös osana tietosuojalainsäädäntöä.

Luvussa 2.1 ei ole arvioitu lainkaan kansallisen turvallisuuden asettamia edellytyksiä digitalisaatiolle. Ympäristöministeriö katsoo, että muuttuneen turvallisuustilanteen vuoksi työryhmän olisi tullut arvioida tietoturvan edellytyksiä laajemmin.

Ympäristöministeriö katsoo, että lainvalmistelua tulisi kehittää sitomalla yhteentoimivuustyö, esimerkiksi lakieditorin kaltaisten työkalujen avulla, keskeiseksi osaksi säädösvalmistelua. Ministeriö pyytää myös huomioimaan tulevan EU:n yhteentoimivuus-asetuksen lainvalmistelun jatkokehittämisessä.

b. Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön soveltamisen tukemisesta (luku 3 alalukuineen)

Ympäristöministeriön käsityksen mukaan digipalvelulain säännösten soveltamisessa on haasteita. Tältä osin ministeriö viittaa apulaisoikeuskanslerin ratkaisuun OKV/1179/10/2020, jossa apulaisoikeuskansleri on arvioinut KELAn sähköisten asiointipalvelujen toimivuutta ja saavutettavuutta digipalvelulain näkökulmasta. Ympäristöministeriö pitää hyvin tärkeänä sitä, että saavutettavuutta ja asiointipalvelujen toimivuutta seurataan ja että soveltajia tuetaan riittävästi.

Ympäristöministeriö pitää kannatettavana sitä, että viranomaisia ja muita soveltajia tuetaan riittävästi tietosuojalainsäädännön soveltamisessa. Ministeriö toteaa, että tietosuojavaikutusten arviointi on tarkoitettu sekä säädösvalmisteluun, että käytännön toimintaan.

c. Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön arviointitarpeista (luku 4 alalukuineen)

Ympäristöministeriö kannattaa sähköistä tiedoksiantotapaa ensisijaisena, mutta pyytää muistamaan henkilöryhmät, joilla ei ole mahdollisuuksia tai kyvykkyyksiä käyttää sähköisiä kanavia. Puolesta-asiainnissa olisi tärkeää varmistaa mahdollisuus viranomaiselle avustaa valtuutettuna asiakasta hänen asiassaan. Tällä voitaisiin varmistaa mm. saavutettavan palvelun antaminen tilanteissa, joissa saavutettavaa sähköistä asiointia ei ole tarjolla tai asiakkaalla ei ole mahdollisuutta sitä käyttää.

Ministeriön näkemyksen mukaan sähköpostia tulisi käyttää asiointikanavana vain tilanteissa, joissa muut sähköiset asiointikanavat eivät ole tarkoituksenmukaisia. Yhteisiä palveluratkaisuja tulisi tulevaisuudessa suosia ja pitää velvoittavanakin. Tällaisia ratkaisuja olisivat esimerkiksi yhteiset asiointi-, chatbot- tms. ratkaisut.

4. Vapaa palaute?

Ympäristöministeriö toteaa, että annettu digilainsäädännön kokonaiskuva on selkeä ja informatiivinen, mutta sisältöä voitaisiin edelleen kehittää ottaen huomioon aiemmin esille tuotuja näkökohtia.

Loppuraportin osalta ministeriö esittää huomioita seuraavista asioista:

Digipalvelulain 5 § kaipaava täydennystä. Nykytilanteessa käytössä on lukuisia asiointipisteitä, joissa käytetään edelleen fyysisiä tai erikseen ladattavia lomakkeita, joilla asioidaan fyysiset tulosteet toimipisteeseen toimittain tai lähettämällä lomakkeet erikseen sähköpostitse.

Moniriviset ja –sarakeiset taulukoihin perustuvat asiointilomakkeet ovat usein vaikea toteuttaa saavutettavina, minkä vuoksi niitä tarjotaan verkkosivuilla ei-saavutettavina. Tulostettavien asiointilomakkeiden osalta kysymykseksi muodostuu myös lomakkeiden hyväksyttävä allekirjoitus- ja vastaanottamistapa.

Loppuraportista yleisesti ympäristöministeriö toteaa, että säädöskokoelmanumeroihin viitataan usein ja epä johdonmukaisesti. Osassa säädöksissä ei ole viittausta säädöskokoelmaanumeroon ollenkaan ja osan osalta numeroon viitataan miltei joka kappaleessa. Loppuyhteenvedossa on mainittu huomioon otavaksi osa-alueeksi ”tiedon omistajuus”. Ympäristöministeriö toteaa, että kyse on tiedon hallintaoikeuksista eikä tietoa voi esineoikeudellisesti omistaa.

Damski Juhani
Ympäristöministeriö

Rastas Jaakko
Ympäristöministeriö - Erityisasiantuntija, Rakennetun ympäristön osasto